

PIOTR JASKÓŁA

Uniwersytet Opolski, Wydział Teologiczny

<https://orcid.org/0000-0002-5387-6669>

Piotr Kopiec, *Spoleczeństwo w teologicznej refleksji organizacji ekumenicznych. Panorama ujęć*, Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL 2019, 287 s., ISBN 978-83-7306-895-7.

Z wielką satysfakcją przeczytałem nową monografię autorstwa Piotra Kopca pt. *Spoleczeństwo w teologicznej refleksji organizacji ekumenicznych. Panorama ujęć*. Do lektury zachęcał fakt, że książka została przedstawiona przez Wydział Teologii KUL do nagrody im. Anieli hrabiny Potulickiej w kategorii „za wybitne osiągnięcia naukowe wpisujące się w idee chrześcijańskiego humanizmu”. W znacznym stopniu czuję się kompetentny do napisania krótkiej recenzji tej pracy dla „Studia Oecumenica”, ponieważ osoba i dorobek naukowy dra hab. Piotra Kopca są mi dobrze znane od czasu, gdy pełniłem rolę recenzenta w jego pomyślnie zakończonym w 2016 r. przewodzie habilitacyjnym. Aktualnie pracuje on na stanowisku profesora w Katedrze Teologii Protestantkiej w Sekcji Ekumenizmu Instytutu Nauk Teologicznych na Wydziale Teologii KUL.

Imponować może droga naukowa Piotra Kopca (ur. w 1978 r.), który jako pracownik naukowo-dydaktyczny zatrudniony został w 2010 r. w KUL. Wcześniej podstawy wiedzy teologicznej zdobył podczas studiów filozoficzno-teologicznych na Wydziale Teologii KUL (1996–2001). W latach 1998–2002 odbył również studia socjologiczne na Wydziale Nauk Społecznych KUL. W latach 2002–2010 łączył pracę nauczyciela teorii muzyki w Prywatnym Studium Muzycznym pod patronatem ISME w Mikołowie ze studiami specjalistycznymi w KUL. Od 2005 do 2007 r. był stypendystą w Europejskim Kolegium Polskich i Ukraińskich Uniwersytetów w Lublinie. Kopiec jest podwójnym doktorem – w 2007 r. obronił pracę doktorską w KUL z teologii (specjalność – ekumenizm): *Wiarygodność Kościoła w teologicznej interpretacji Dietricha Bonhoeffera*, w 2012 r. z socjologii (specjalność – socjologia rodziny) na podstawie rozprawy *Model małżeństwa i rodziny w luteranizmie. Założenia i kierunki zmian*. Jego naukowe zainteresowania i studia znalazły swoje naturalne uzasadnienie w monografii habilitacyjnej pt. *Konsumpcjonizm. Perspektywa protestanckiej koncepcji człowieka i spo-*

leczeństwa (388 s.). Rozprawa ta miała charakter pionierski. Poruszono w niej zagadnienia leżące na styku teologii, socjologii i kulturoznawstwa. Zainteresowanie dwudziestowieczną teologią protestancką oraz procesami i zjawiskami nowoczesności stało się podstawą postawienia tezy, iż fenomen społeczeństwa konsumpcyjnego może być zakorzeniony w wielkich zmianach społecznych i antropologicznych uruchomionych przez szesnastowieczną reformację. W naukowej refleksji teologicznej nad genezą konsumpcjonizmu Autor posiłkował się odniesieniami do interpretacji socjologicznych. Opracowanie mieszczące się zasadniczo w obszarze nauk teologicznych ma więc również wymiar inter- i transdyscyplinarny.

Olbrzymia wiedza i doświadczenie naukowe z zakresu nauk teologicznych oraz socjologicznych widoczne są także w tej najnowszej pozycji Piotra Kopca. Monografia *Spółeczeństwo w teologicznej refleksji organizacji ekumenicznych. Panorama ujęć* może być porównywana z jego rozprawą habilitacyjną. Bez wątpienia stanowi ona „wybitne osiągnięcie naukowe wpisujące się w idee chrześcijańskiego humanizmu”. Słuszność tej ogólnej oceny potwierdzają względy merytoryczne i formalne, na które pragnę zwrócić uwagę w poniższych ocenach cząstkowych.

Na samym początku warto zauważyć, że publikacja książki była współfinansowana przez Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II oraz Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki w latach 2016–2019 i została wydana przez TN KUL (Prace Wydziału Teologii nr 191) jako pierwszy tom serii „Ekumeniczna Myśl Społeczna”.

Podjęty temat rozprawy jasno został sformułowany w tytule i podtytule pracy. Ujęty w nich został problem postawiony i szerzej opisany we *Wstępie* (s. 7–21). Odpowiednio do określenia oryginalnego problemu rozprawy we *Wstępie* został opisany cel pracy, którym jest dokonanie możliwie szerokiego i reprezentatywnego przedstawienia społecznego nauczania organizacji ekumenicznych. Dla osiągnięcia zamierzonego celu wykorzystano olbrzymią literaturę (s. 267–281) i zastosowano odpowiednie metody badawcze. Biorąc pod uwagę problem, cel i źródła pracy, o poprawnym wykorzystaniu w rozprawie różnych metod badawczych świadczy już sama logika struktury pracy.

Struktura książki obejmuje swą refleksją i oceną pięć reprezentatywnych organizacji ekumenicznych. Na ich przykładzie szeroko i wnikliwie ukazano, czym jest ekumeniczna myśl społeczna. Pierwsze dwa rozdziały odnoszą się do nauczania Światowej Rady Kościołów – choć czynią to nie bezpośrednio, ale poprzez szczegółową analizę dwóch tematów uznanych za szczególnie istotne dla omawianego problemu: programu „Sprawiedliwość, pokój i zachowanie stworzenia”, a także komisji „Wiara i Ustrój”, będącej integralną częścią Rady.

Dwa kolejne rozdziały dotyczą Konferencji Kościołów Europejskich oraz, w mniejszym stopniu, Rady Konferencji Episkopatów Europy, instytucji ekumenicznych będących bezpośrednimi reprezentantami Kościołów w Europie, przyczyniających się w wielkim stopniu do formułowania ekumenicznego nauczania społecznego z uwzględnieniem europejskiego kontekstu. Zauważyć trzeba, że pierwsze cztery rozdziały omawiają *mainstream* ruchu ekumenicznego – instytucje i idee, które mogą być uznane za centralne dla ekumenizmu.

Piąty rozdział stanowi nieco poboczny wątek w strukturze opracowania. Omawia tzw. Ruch Lozański – organizację wewnątrzewangelikalną, która może być uznana za ważnego partnera w ruchu ekumenicznym. Autor pokazał, że Ruch Lozański formułuje interesującą refleksję, która ukazuje nieco odmienną perspektywę spojrzenia na zagadnienia społeczne. Rozdziały szósty i siódmy przedstawiają organizacje i refleksje reprezentatywne dla ekumenizmu oddolnego (*grassroots ecumenism*). Charakterystyczne dla opisanych w książce Ruchu *Kairos* oraz Ekumenicznej Organizacji Teologów Trzeciego Świata są ich radykalizm oraz rewolucyjność, odnoszące się zarówno do postulatów *stricte* teologicznych, jak i społecznych.

W ocenie treści rozprawy na samym początku trzeba zauważyć, że Autor wychodzi z słusznego założenia, które dotychczas z powodu braku szerszych badań interdyscyplinarnych nie było zbyt często dostrzegane. Jest nim pochodzący z obserwacji fakt, że społeczna i ekonomiczna refleksja staje się coraz istotniejszym obszarem działań ekumenicznych, a w przypadku znacznej części organizacji ekumenicznych jest wręcz głównym punktem zainteresowania. O znaczeniu zaangażowania społecznego świadczy fakt, że w przestrzeni teologicznej pojawiło się pojęcie „świeckiego ekumenizmu”, określające podejście, w którym zasadniczy cel ruchu ekumenicznego, jakim jest osiągnięcie widzialnej jedności chrześcijan, jest zastępowany współpracą międzywyznaniową w celu kształtowania bardziej sprawiedliwych i pokojowych struktur społecznych.

Jednym z głównych założeń przyjętych w badaniach jest stwierdzenie, że przestrzeń ekumeniczną można podzielić na trzy główne nurty, choć granice podziału pomiędzy nimi są nieostre. Pierwszy to oficjalne dialogi międzykościelne, prowadzone na poziomie światowym albo krajowym. Drugim są działania na łonie wielkich organizacji ekumenicznych, takich właśnie jak Światowa Rada Kościołów. Trzecim jest ekumenizm oddolny (*grassroots ecumenism*), dokonujący się w pracach małych nieformalnych wspólnot ekumenicznych czy grup eksperckich liderów ekumenizmu. Badania Piotra Kopca wykazały, że tematy społeczne, ekonomiczne i kulturowe są podejmowane przede wszystkim przez drugi i, w trochę mniejszym stopniu, trzeci nurt. Najważniejszym źródłem refleksji społecznej są bez wątpienia wielkie organizacje, które dość często znajdują ideowe wsparcie w oddolnym ekumenizmie. Wielkie organizacje i ruchy oddol-

ne inspirują poszczególne Kościoły. Taki przepływ idei można dostrzec w wielu inicjatywach ekumenicznych.

W ocenie treści podkreślić też należy, że we wszystkich opisywanych przykładach Autor wspaniale ukazał przepływ teologicznych i teologicznospołecznych idei. Jest to szczególnie widoczne w przypadku paradygmatu „Sprawiedliwość, pokój i zachowanie stworzenia”, ale i również w inspiracjach, jakie głównemu nurtowi ekumenizmu dostarczają oddolne organizacje ekumeniczne.

Interesujące wyniki badań zostają w monografii ściśle powiązane z wieloma wnioskami. Za istotny należy uznać ten, który wprost lub pośrednio przebiega się w wielu miejscach. Wskazuje on na prawdę, że zaangażowanie społeczne jest dla ekumenizmu tym istotniejsze, im większą rolę w relacjach międzywyznaniowych odgrywają Kościoły z krajów afrykańskich, południowoamerykańskich i azjatyckich. Dla chrześcijan z krajów biedniejszych aktywne dążenia broniące i wspierające ludzi w sytuacjach skrajnego ubóstwa i wielowymiarowego społecznego wykluczenia są sprawą wiarygodności Kościoła. Stąd też różnorodne organizacje i grupy ekumeniczne odwołujące się do postulatów socjalnych uzasadnianych teologicznie stają się istotnym źródłem inspiracji dla całego ruchu ekumenicznego.

Lektura szczegółowych analiz przeprowadzonych przez dra hab. Piotra Kopca, prof. KUL, daje podstawy do stwierdzenia, że w monografii *Spoleczeństwo w teologicznej refleksji organizacji ekumenicznych. Panorama ujęć* podjęto oryginalny temat. Na konkretnych przykładach pokazano, że zasadniczy cel ruchu ekumenicznego, którym jest osiągnięcie widzialnej jedności chrześcijan, dziś coraz częściej realizowany jest poprzez współpracę międzywyznaniową w kształtowaniu bardziej sprawiedliwych i pokojowych struktur społecznych.